

moško mladež; za žensko mladež imamo tudi nekaj takih nadaljevalnih tečajev, a ti so tako redko sejani, da nas mora oblitati vselej rdečica, kadar pogledamo po slovenski zemlji, iščoč teh tečajev. A k tem se še povrnemo pozneje.

Da so „obrtno-nadaljevalni tečaji“ tako redko sejani, zadene mnogo krivde tudi mnoge šolske voditelje, ker se premalo brigajo in zanimajo za to stroko narodne prosvete. Ako se ne motimo, zahteva neka določba, da se lahko ustanovi v vsakem kraju, kjer se le zgleda 20 sposobnih učencev, obrtno-nadaljevalni tečaj. Mislimo, da bi se takih krajev našlo po Slovenskem pač več, kakor je sedaj že obstoječih tečajev. Na Kranjskem se razdele po okrajih obrtno-nadaljevalni tečaji v teh-le krajih:

Okraj Črnomelj: Metlika; okraj Kamnik: Kamnik; okraj Kočevje: Kočevje, Ribnica; okraj Kranj: Kranj, Tržič; okraj Krško: Krško; okraj Litija: Šmartno pri Litiji, Zagorje ob Savi, Toplice pri Zagorju; okraj Ljub. okolica: Št. Vid pri Ljubljani; okraj Logatec: —; okraj Novomesto: —; okraj Postojna: Postojna; okraj Radovljica: Radovljica.

Po drugih deželah se pa razdele nekako tako-le: V Gorici je obrtna šola za dečke. V Renčah je obrtna šola za zidarje.

V istini sijajno je pa preskrbljeno za našo žensko mladež v tem oziru, posebno kar se tiče kmetijskih razmer. Konservativni Slovenci nahajamo se še vedno v tem blaženem položaju, da kmetijski deklici ni usojeno drugačno življenje, kakor biti večna dekla, ali pa iti kot služkinja v daljna mesta, ali se pa udati trdi usodi ter postati „ein Mädchen für Alles“. Emancipacije ženstva Slovenec še ne pozna. Vsa izobrazba, ki jo zahteva današnji kult od kmetijskih deklic, je pač ta, da postane, kakor hitro odraste šoli, ud raznih Marijinih bratovščin, katere imajo v prvi vrsti namen, zalagati potrebne doneske.

Vsa izobrazba, ki jo uživa slovenska ženska mladež na Slovenskem, je sledeča: V Ljubljani sta dve šoli: gospodinjska, vzbujena vsled inicijative e. kr. kmetijske družbe, katero pa oskrbujejo — mimogrede omenjeno — redovnice, in pa „gospodinjska šola za elito“. Seveda omenjati pa tukaj ne moremo obrtne šole za deklice v Ljubljani in Gorici, ker ti šoli sta vse kaj drugega kakor v začetku te razprave citirani učni nadaljevalni tečaji.

Za nadaljno izobrazbo ženskega naraščaja je torej prav sijajno preskrbljeno in Slovenci si smemo čestitati na tako imenitnem napredku.

Ravnotako nimamo tudi pri dečkih, izvzemši obrtno-nadaljevalnih tečajev, nikakih specialno učnih tečajev v smislu goriimenovane postave, sloneč na podlagi kmečkih zahtev, to je, da bi se pripravljala naša kmetijska moška mladež za svoj poklic — za kmetijski stan. In v tem uzroku tiči ravno ona nevarnost, ki preti slovenskemu narodu v bodoče, ker naš kmet leze — ne leze, temveč naravnost drvi v svoj pogin ali pa v Ameriko.

In temu obupnemu položaju se mora napraviti — čim preje, tem bolje — konec — in vsak zaveden, za socialno življenje se zanimajoč Slovenec mora po svoji moči pripomoči k rešitvi tega perečega vprašanja.

Kako si mislimo — po našem nemerodajnem mnenju — vsaj nekoliko priskočiti temu vprašanju v pomoč in zatoriti ta deroči tok, temu bodi podlaga snov prihodnjih člankov.

Šolstvo v podrobni proračunski razpravi.

Pod utisom škandalov, veleizdajskih klicev in groženj, se je vršila podrobna proračunska razprava o visoko- in srednješolstvu. Ker pa je že znano, da pri nobenem predmetu ne vzkopijo s tako vehemenco narodna nasprotja kakor ravno pri šolskih vprašanjih, ko je treba dovoliti nasprotniku duševno orožje za tekmovalni boj, bila je zbornica tudi bri podrobni razpravi pripravljena na viharje.

Potem ko je bilo podanih več interpelacij ter se je budgetni provizorij v tretjem branju sprejel, povzame besedo naučni minister Hartel — že drugič pri debati o visokih šolah — ter priredi nekak preludij k debati; svoj govor je završil s željo, naj bi se ustanovila na visokih šolah stolica za — lepo vedenje, ki bi naj pa tudi bila pristopna najširšim krogom.

Takoj za ministrom dobi besedo poslanec Plantan, ki začne svoj govor slovenski ter izjavi nemški, da je postavka „visokošolstvo“ za Jugoslovane ne le zelo žalostna, temuč tudi zelo sramotilna, ker odidejo od potrebščin, ki se zastavijo za to postavko v proračun, popolnoma praznih rok. Iz izjav nanežnega ministra smo povzeli žalostno dokazilo, da ne bi prišli nikdar do svoje jugoslovanske univerze, ako bi odločevali le ministri nazi. Jugoslovani bodo z vso odločnostjo od države zahtevali, kar jim gre na podlagi § 19. državnega zakonika, kar je potrebno za gojenje njihovega jezika, tedaj v prvi vrsti lastno vseučilišče. Da more biti sedež tega vseučilišča edino le Ljubljana, za to govori med raznimi drugimi momenti tudi okoliščina, da je Ljubljana že imela popolno vseučilišče in medicinsko kirurško učilišče. Dijaki bi mogli tam s cenejšimi sredstvi dovršiti svoje študije, kakor pa v Gradcu in na Dunaju. Potreba vseučilišča se kaže tudi po tem, da sta vseučilišči v Gradcu in na Dunaju tako prenapolnjeni, da se vsled tega uspeh študij znatno ovira, da, skoraj onemogoča. Kar je bilo pravično in potrebno za Bukovino, tega tudi Jugoslovanom ni smeti odrekati. (Pritrjevanje pri Jugoslovanih.)

Posl. Skedl je zahteval ustanovitev medicinske fakultete na črnoviški univerzi ter povdarja nemško „Gemeinbürgerschaft“, na kar mu zakliče Choc: Vi niste Nemeč, temuč renegat. Jugoslovan ste!“

Posl. Žáček razpravlja o moravskem visokošolstvu ter očita Nemečem, da niso na strani onih, ki se bojujejo za človeško kulturo in napredek, temuč pri onih, ki dušijo kulturo in napredek.

Pri glasovanju se sprejmejo vse točke glede češke in nemške tehnike v Brnu in sicer se dovoli izvenrednih potrebščin za češko tehniko 107.300 K za nemško pa 162.100 K. Tudi ostali paragrafi za visoke šole se sprejmejo.

V razpravo pride „srednje šolstvo“. Poročevalec grof Stürgkh. Posl. Berks razpravlja o celjski gimnaziji ter izjavi: „Slovenci zahtevajo, da se omogoči njihovi mladini, brez kratitve učnih uspehov in brez podaljšanja učne dobe, dovršiti gimnazijo tako, da zamorejo po zrelostnem izpitu svoje študije nadaljevati na slovenski univerzi. Mi nimamo nič proti temu, da se naša mladina nauči nemščine, zahtevamo pa, da se dalje izobrazuje v materinem jeziku“. Odgovarjoč Stürgkhovemu predlogu, pravi: Vrhovni princip naučne uprave bi moral vedno biti stalnost. Z učilišči se ne dajo delati poskusi,

ž njimi se ne sme žogati. Govornik ne more umeti, da bi naj bila prisotnost kakih sto slovenskih dečkov in pet učiteljev kakšna nevarnost za baje nemško Celje. Nadalje dokazuje govornik, da ni v celi monarhiji takih razmer, kakor na Štajerskem, da ni Celje, pa tudi Maribor ne nemško mesto, temuč mešano. Slovenske gimnazijske razrede v Celju pač najbolj priporočujejo sijajni učni uspehi, ki jih je tudi dež. šolski svet laskavo priznal, kajti razredi so imeli 24 odličakov. Govornik priporoča vsled tega, da se znana Stürkghova resolucija zavrže.

Posl. Lupul je govoril proti vlačanju šolstva v narodnostne boje, zahteval, naj se nastavijo za učitelje telovadbe zdravniki ter je končno obrazložil želje Rumunov glede srednjega šolstva.

Posl. Žičkar pravi, da so velikonočne eksercicije le duševni odmor (!) in oživiljenje (!), zavzema se za zopetno uvedbo zrelostnih izpitov tudi iz veronauka ter pride končno tudi k resoluciji zaradi Celja. Dokazuje, da je Celje središče spodnještajerskih Slovencev, da se vozi vsaki dan 50 učencev z železnico v Celje, ki se zvečer zopet vračajo domov, in da je staršem prav lahko mogoče, obiskavati svoje sinove v mestu ter jim prinašati živila. Predlagana kraja Žalec ali Št. Jurij sta preveč odročna. „Poročevalec (Stürgkh) pa predlaga, opustiti zavod v Celju ter ga prenesti v Maribor ter najde na začudenje oporo v naučnem ministru. Minister bi bil moral odločno zavrniti namen, da se ta zavod premesti v Maribor. Moral bi si bil reči, da je krivično, slovenskemu narodu na Štajerskem vzeti drobtino, ki si jo je z velikim naporom priboril. Le ministru, ki nima sreča za pravico in pravičnost, je moglo priti na misel, vzeti štajerskim Slovincem ta zavod ter jim zapreti vrata do tega izobraževališča. Reklo se je, Slovenci si naj ustanove v Celju privatno gimnazijo. Slovenci Spodnje Štajerske so prenašali desetletja, da so se državale s slovenskim davčnim denarjem tri nemške gimnazije in ena nemška realka, a sedaj se nam hoče naložiti novi davek, da zdržujemo zavod, ki ga mora država ustanoviti.“ Govornik nadalje izvaja, da Slovenci ne zahtevajo takega zavoda, kakršnega nam obetajo v Mariboru (slovenska nižja gimnazija). Na obeh ginazijah v Celju in Mariboru se uči le nekaj predmetov v slovenščini in Slovenci so s tem zadovoljni.

Posl. Pommer: „Vse se naj prednaša v slovenščini, ako je potreba!“

Posl. Povše: „Prijeli Vas bomo še pri besedi!“

Posl. Pommer: „Popolno slovenski zavod lahko dobite, ako hočete, le ne v kraju, kjer je nam nevarno.“

Posl. Robič: „Nesreča je, da ni od Vas, gosp. Pommer, odvisno!“

Posl. Žičkar nadalje izvaja, da bi preložitve gimnazije iz Celja v Maribor pomenilo obremenjenje obrtnega in kmečkega stanu. Tudi nemškim trgovcem in obrtnikom ne bi prišel iz te odstranitve nikak dobiček; mnogo celjskih Nemcev tudi ne želi odprave naše gimnazije. Govornik zaključil z apelacijo do vseh pravicoljubnih, da glasujejo zoper Stürkghovo resolucijo.

Posl. Benati zahteva ustanovitev italijanske univerze, ureditev srednjih šol v Primorju z italijanskim učnim jezikom, dočim se mora hrvaška gimnazija odpraviti kot — nepotrebna.

Posl. dr. Tavčar izjavi v imenu svoje stranke, da se pridruži izvajanjem posl. Žičkarja. „Hudobni jeziki na Kranjskem sicer trdijo, da naučnega ministra niti ne potrebujemo, ker oskrbuje bogočastno upravo knezoškof v Ljubljani in naučno upravo pa kardinal v Gorici. Posl. Hagenhofer je ne-

davno izrekel neumevno trditev, da so državna učiteljišča kraji za brezboštvo in pačenje duš. Ti napadi posl. Hagenhoferja na učiteljski stan, ki ima za moderno državo isti pomen kot duhovni stan, niso izzvali v zbornici onega viharja, kakrščen bi se bil vzdignil svoječasno. Zbornica se mora opravičevati s tem, da še celjsko vprašanje ni rešeno in da se mora tedaj desnica in levica puliti za ljubezen Hagenhoferja in tovarišev. Nikdar ne bomo dopustili, da padejo naše srednje šole do teologičnih zavodov in gojišč pobožnjaštva. Ljudstvu se vcepi vera, da ne more nič rešiti države, razun katolicizma. Naj prestavlja katoliška cerkev tudi gore, državnih dolgov ne poplača. S pobožnjaškim, pred duhovništvom se plazečim zarodom, se slovenski narod ne more izkupati iz suženjstva, v katerem tiči do vratu.“

Govornik razpravlja potem celjsko vprašanje in vedenje strank v tem vprašanju. „Posl. Kathrein je kot glavni govornik povdarjal, da je jedro programu nemške konservativne stranke pravičnost in poštenost napram vsem nenemškim narodnostim. Malo poprej pa sta njegova tovariša Fuchs in Morsey v budgetnem odseku glasovala za Stürkghovo resolucijo. Kar se tiče Italijanov, ne bilo bi zanje kot zastopnike naroda, ki mora toliko trpeti vsled tuje vlade, težko, najeti se za Nemce, da pomagajo vezati pred celo Avstrijo neoboroženi narod.“

Resolucija grofa Stürgkha je za Slovence nesprejemljiva; ista dela utis, kakor da imamo opraviti s pretkano odvetniško zvijačo, ki naj spravi spodnještajerske Slovence končno ob vse. V to past Slovenci ne bodo šli. Pri glasovanju je bila Stürkghova resolucija zavržena z večino 33 glasov. Za 170, proti 203 glasov. Nastal nepopisen vihar na nemške klerikalee, ki so med glasovanjem odšli. Seja se mora naglo zaključiti.

(Dalje.)

Iz govora posl. dr. Ferjančiča o proračunski razpravi.

(„Ljudsko šolstvo.“) Usoda ljudskih šol se završuje bolj na tihem. Koroška z več kakor 100.000 Slovenci ima eno petrazredno slovensko ljudsko šolo pri Sv. Jakobu v Rožeku. (Čujte! Čujte!) Trinajst let se je borila občina, da je dosegla to šolo, ki je bila vedno Nemcem trn v peti. Ničesar niso opustili ter so bili marljivo na delu vladni organi zraven, in preslepili so število staršev, oziroma prisilili so jih, da so privolili v nemško šolo, in ta šola je sedaj v nevarnosti, da pade — bomo videli, kako bo razsodilo ministrstvo.

V Trstu se bojujejo Slovenci skoraj že 20 let za slovensko mestno šolo. Tam se naganja slovenske otroke iz mesta v okolico ter se zahteva, da bodo po dvakrat na dan hodili ven na deželo v šolo.

Kaj je posledica? Ker otroci vendar ne hodijo v okolico v šolo, izročeni so italijanizaciji in iznarodovanju v mestnih italijanskih šolah.

Če vprašamo vlado, kako dolgo še bo zrla na to ničvredno igro tržaškega mestnega sveta, tedaj odgovarja, da stoji ta šola še v štadiju prevdarjanja in preučevanja, po skoraj 20 letih!

Celo v Ljubljani so, gospoda moja, poleg nemške večrazredne šulvereinske šole tudi mestne nemške ljudske šole, in v I. razredu nemške deške ljudske šole je danes med 43 otroci 40 Slovencev, ki niti ne morejo slediti nemškemu pouku, in to šolo je naročil pred leti minister Gautsch brzojavno, ker